

Mijn weekblad

Redacteur Ton Oosterhuis

De meimaand herinnert mij onweerstaanbaar aan de bezettingstijd, die op 10 mei 1940 begon en op 5 mei 1945 eindigde. Ik zal daarom deze maand in *Mijn weekblad* veel aandacht besteden aan mijn persoonlijke herinneringen aan die jaren..

Onze joodse leraren

De geschiedenis van mijn schooljaren tijdens de bezetting is niet compleet zonder het verhaal over onze joodse leraren. Eerder heb ik in al geschreven over onze wiskundeleraar Jambroes (*Mijn weekblad* 11 juli 2011). Hij was niet joods, maar zijn plotselinge vertrek had alles te maken met zijn weigering de vereiste Ariërverklaring te tekenen. Mijn herinneringen aan joodse betreffen de leraar natuurkunde, W.S.H. Elte, en de aardrijkskundeleraar Polak.

Puck Elte

Willem Salomon Hijman ('Puck') Elte was in 1888 in Den Helder geboren en kwam in 1917 als leraar naar Zaandam. Hij werd per brief van 21 november 1940 ontslagen uit overheidsdienst, net als andere joodse onderwijsgeevenden. De rector van het lyceum verdeelde Eltes lesuren over enkele andere docenten. Begin 1941 ging een aantal leerlingen in Amsterdam bij 'Puck' op bezoek. Dat waardeerde hij zeer. Zijn leerling Klaas Woudt kwam hem tot ongeveer mei 1941 wekelijks opzoeken voor bijlessen natuur- en scheikunde.

Elte werd toen als rector aangesteld aan het Joods Lyceum in Amsterdam. Eén van de leraren was Dr. Jacques Presser, die later het standaardwerk *Ondergang* schreef. Ook Anne Frank en haar zus bezochten het Joods Lyceum, tot zij in juli 1942 onderdoken.

Elte heeft de oorlog overleefd. Dat blijkt ook uit de uitvoerige brief die hij over zijn belevenissen schreef aan Presser en waarvan deze en De Jong gebruik maakten voor hun geschiedschrijving.

Moos Polak

Marcus Louis Polak, bijnaam '(oom) Moos', was mijn leraar aardrijkskunde aan het Gemeentelijk Lyceum in Zaandam. Hij was geboren op 16 juli 1884 in Veendam. Zijn echtgenote heette Geertruida Regina van Rhijn, geboren 14 juni 1897 in Hoozevee. Sinds januari 1934 woonden zij op het adres Westzijde 262. 'Dokter' Polak was actief in de Nederlandse Zionistenbond. Het echtpaar had na mei 1940 last van anti-joodse pesterijen en vroeg op 14 oktober toezicht van de politie. Er werd 's nachts steeds langdurig bij hen aangebeld. Op 21 november 1940 werd hij per brief van zijn functie werd ontheven, net als zijn collega's Willem Elte en Samuel Koperberg.

Op zaterdag 17 januari 1942 verhuisde hij met zijn vrouw naar Amsterdam. Een aanbod om onder te duiken hadden zij afgeslagen. Ze dachten toen vermoedelijk dat het allemaal wel mee zou vallen. Het echtpaar vond eerst onderdak op de Weteringschans 92 en later aan de Plantage Kerklaan 74, midden in een der drie jodenbuurten. Niet veel later besloten ze alsnog om onder te duiken. Daarvoor namen ze afscheid van een tante in het bejaardenhuis. Tijdens het bezoek werden ze opgepakt. Op 17 september 1942, werden Max Polak (58) en Truus Polak-van Rhijn (45) meteen na aankomst in Auschwitz door vergassing om het leven gebracht

Marcus Louis Polak temidden van zijn leerlingen uit de vijfde klas van de hbs, 1939 (collectie J. Kakes)